

Koppertjesmaandag

Adriaen van Nieulandt (1587 - 1658)

MUSEUMSTUK

TEAM PUBLIEK & EDUCATIE
AMSTERDAM MUSEUM

Maker:

Adriaen van Nieulandt

Titel:

Koppertjesmaandag

Jaartal:

1633

Bekijk online

Wat ga je doen?

Binnenkort breng je een bezoek aan het Amsterdam Museum. Maak alvast kennis met een van de vele objecten die je daar zult tegenkomen. Hier vind je informatie over het object, enkele opdrachten die je kunt maken en links van sites die je kunt bekijken.

Introductie

Op Koppertjesmaandag, een Amsterdamse feestdag, was er speciale aandacht voor de armen en zieken van de stad. Alleen op die dag mochten de leprozen (mensen die lepra hadden) de stad in om geld op te halen. Lepra was een ziekte waarvan men dacht dat het zeer besmettelijk was. Daarom zaten de leprozen de rest van het jaar opgesloten in het Leprozenhuis buiten de stad.

Laatste leprozenommegang

Op dit schilderij zie je de laatste leprozenommegang op Koppertjesmaandag in 1604. Het schilderij werd in 1633 gemaakt in opdracht van de regenten van het Leprozenhuis. Deze bestuurders staan waarschijnlijk zelf ook op het schilderij, vooraan, gekleed in deftige kleding. Links is de stoet van de leprozen te zien. Een aantal van hen loopt, maar de zieken die dat niet kunnen, worden in sleden voortgetrokken door paarden. De stoet komt juist vanaf het Damrak de Dam op. Een trommelaar links op de voorgrond geeft het begin van de stoet aan. Links en rechts van hem halen de binnenmoeders (een soort zusters) uit het Leprozenhuis geld op. Een grote menigte kijkt naar de optocht van de Leprozen.

Lazarusklepper

Omdat men dacht was dat lepra besmettelijk was, moesten leprozen altijd herkenbaar zijn. Daarom moesten leprozen in de stad speciale, herkenbare kleding dragen. Ook hadden zij een lazarusklepper in de hand, waarmee ze klapperend hun komst aangaven. Daarnaast droegen zij een stok, waarmee ze dingen die ze wilden kopen konden aanwijzen. Hiermee konden ze de afstand tot de stadsbewoners bewaren.

Lazarusklepper

Bron: [Amsterdam Museum online collectie](#)

De Dam

Van Nieulandt brengt het moment in beeld waarop de stoet over de Dam trekt. De Dam was in die tijd een levendige plek. Er werd veel handel gedreven en er werden feesten gevierd zoals Koppertjesmaandag. Aan de rechterzijde is het Damrak te zien met aangemeerde zeilschepen. Links op het schilderij is het oude stadhuis, de Nieuwe Kerk en de Waag te zien. Tegenwoordig is de Waag er niet meer. Het oude stadhuis is inmiddels vervangen door het Koninklijk Paleis. Alleen de Nieuwe Kerk staat er nog steeds.

Stadhuis

Het oude stadhuis van Amsterdam staat links op het schilderij. Er is een dief te zien die net wordt binnengebracht door een schout, het hoofd van de politie. Het oude stadhuis was gebouwd in de 14e eeuw en meerdere keren uitgebreid. In 1652 zou dit gebouw door een brand verwoest worden. Gelukkig was er op dat moment al begonnen aan een nieuwe stadhuis. Dit enorme gebouw, dat vanwege haar uitstraling en grootte ook wel het 'achtste wereldwonder' werd genoemd, werd voltooid in 1665. Het nieuwe stadhuis was een uiting van de macht en status van Amsterdam op het hoogtepunt van de Gouden Eeuw.

Waag

Het gebouw in het midden van het schilderij is de Waag, de plek waar goederen werden gewogen. De goederen werden vaak rechtstreeks vanuit de schepen aan het Damrak uitgeladen en gewogen. Bij de Waag wemelt het van de kooplieden, trekpaarden en te wegen goederen. Op het dak van de Waag stonden koperen wind wijzers waarop Fortuna en Neptunus stonden afgebeeld. Fortuna was in de Romeinse Oudheid de godin van geluk, Neptunus was de god van de zee. De windwijzers duiden op de voorspoed die Amsterdam aan de zeevaart te danken had.

Opdrachten

In de collectie

Zoek de laatste Leprozenommegang op Koppertjesmaandag op in de [Amsterdam Museum online collectie](#).

1. Wie is de maker van het schilderij?
2. In welk jaar speelt het schilderij zich af?
3. Wanneer is het schilderij gemaakt?
4. Op het schilderij wordt de laatste leprozenommegang afgebeeld.
 - a) Heeft de schilder deze gebeurtenis zelf gezien?
 - b) Hoe betrouwbaar denk je dat de afbeelding van deze gebeurtenis is?
5. Hoe zie je op het schilderij dat dit een feestdag was?
6. Het schilderij werd gemaakt in opdracht van de regenten. Hoe worden de regenten op het schilderij afgebeeld? Hoe kijken ze? Hoe gaan ze gekleed? Zoek eventueel in de collectie online van het Amsterdam Museum naar schilderijen waarop regenten zijn afgebeeld. Zo kun je zien hoe je regenten kunt herkennen.
7. Bedenk waarom regenten op zoveel schilderijen zijn afgebeeld. Leg uit.
8. Wat wilden regenten met dit soort schilderijen bereiken?

Zoom in op het schilderij

Download en print het schilderij.

1. Zoek de onderstaande groepen en personen op het schilderij. Omcirkel deze op de print en noteer de juiste naam erbij.
 - a) Regenten
 - b) Leprozen in slee
 - c) Trommelaar
 - d) Binnenmoeders
 - e) Schout
2. Schrijf de onderstaande woorden op de juiste plek in het schilderij.
 - a) Dam
 - b) Waag
 - c) Haven
 - d) Stadhuis
 - e) Nieuwe Kerk
 - f) Koperen windwijzers

De Dam vergelijken

Bekijk de Dam zoals deze er nu uitziet op Google streetview.

Als je het schilderij vergelijkt met de huidige Dam, zie je verschillen.

1. Waar stond de schilder op de huidige Dam toen hij dit schilderij maakte?
2. Wat valt je op aan de compositie van het schilderij?
3. Noem één belangrijk gebouw dat in de tijd van het schilderij nog niet aanwezig was.
4. Noem één belangrijk gebouw dat wel op het schilderij staat, maar nu niet meer bestaat.